

Оригинални научни рад

UDK 316.334.4:327.54(100)

DOI 10.7251/SVR1612009T

ГЛОБАЛНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ И ХИБРИДНИ РАТ

Проф. др Лука Тодоровић¹

Проф. др Милован Милутиновић²

Факултет за политичке науке Независни универзитет Бања Лука

Апстракт: Рушење социјализма и СССР пред многе аналитичаре поставио је питање какав ће облик добити оно што се назива светским поретком, односно стање које произилази из међуделовања доминације моћи, с једне стране, и, с друге стране, свих оних на којима ће се та иста моћ и власт вршити. Тим питањем су се, посебно, бавиле САД јер оне себе виде на пијадесталу, а сви остали су њихови поданици који им се морају клањати и радити оно што оне замисле, а то све подржавано је од стране њене војне силе.

До терористичких напада 2001. г. САД су присилу користиле у ограниченом облику и на одређеном простору. Након тога, проглашен је општи рат против тероризма, на свим просторима на свету, против свих држава и на неограничено време. Проглашен је рат терором против тероризма и иновирани су стратегије и тактике ратовања које су подразумевале сва расположива средства из свих области политике, економије и технологије. Уствари, комбинује се нови напредак технологија са тактиком неправилног ратовања, а кренуло се у еволуцију побуна и обојених револуција сматрајући да у непослушним државама треба да буду уведене демократске вредности које САД сматрају да су за народе тих земаља најбоље. Сведоци смо бројних војних учена, тајних интервенција, снабдевања оружјем и одбрамбеним средствима, дипломатског лицемерја, манипулација масовним медијима и експлицитног ширења дезинформација. На делу је хибридни рат којим се настоји покорити цео свет, па и државе као што су Русија и Кина. Да ли и колико ове државе препознају намеру САД и да ли се на адекватан начин припремају да одговоре, видећемо у ближој или даљој будућности.

Кључне речи: *хибридни рат, обојене револуције, светски поредак, тероризам*

УВОД

Питање које се данас већ може поставити је шта је са светским поретком замишљеним након окончања хладног рата, да ли је у изградњи, да ли је успостављен или је у кризи? Наравно, да на ово питање није лако дати тачан и прецизан одговор, али по ономе шта се

¹ Доктор политичких наука, професор на Независном универзитету Бања Лука, e-mail: luka.v.todorovic@gmail.com

² Доктор политичких наука, професор на Независном универзитету, e-mail: milovan.milutinovic@nubl.org

у међународним односима дешава најближе је становишту да је он окончан и да се већ сада ствара, неки нови - најновији светски поредак. Основно питање тог најновијег пројекта односи се на то да ли он треба да се гради у миру или некој новој генерацији рата.

У овом тренутку, ипак, трајни светски мир је само идеал коме тежи човечанство, бар његов највећи део, али који је још далеко од остварења. Периоди свеопштег мира су током историје били веома ретки и сувише краткотрајни. Ако под светским миром подразумевамо одсуство светског рата, односно светског рата у великим размерама, онда се период после Другог светског рата може означити као период релативног светског мира иако није било године да се у том истом периоду нису водили оружани сукоби широм планете. У том периоду водио се хладни рат који је оставио снажан печат целокупном развоју међународних односа, а начин размишљања какав је био присутан у хладном рату и данас је добрим делом присутан у оним структурама држава које имају могућност политичког одлучивања на глобалном нивоу. Ова чињеница најбоље се изражава кроз тражење непријатеља, био он објективно стваран или имагинаран, а представља озбиљну и реалну претњу националној безбедности или не. По свету највише делују САД-а. Блиски исток, Африка, средња Америка, југоисточна и источна Азија, Европа зависно од раздобља међународних односа, у другој су половини двадесетог века биле мете војних интервенција.³

Период од почетка 21. века, што се глобалног мира тиче, подсећа на балон или мехурић од сапунице који чека да се распрсне. Самим тим, намеће се и дилема да ли ће идеал светског мира бити достигнут, посебно због чињенице да постоје све претпоставке, а посебно војне, да човечанство само себе уништи у неком следећем великом рату.

Зато и дилема која је исказана у првом пасусу овог текста долази као последица анализа различитих криза од стране економских и политичких теоретичара и аналитичара, која је захватила готово цели свет, све чешће се износе и аргументи да је, заправо, мир могући узрок стагнације и да он утиче на слабу потражњу, све већу неједнакост и нестајање средње класе, превелике регулације, неадекватне инфраструктуре, мањак идеја. Вредност људског живота је у слободном паду, а слободно тржиште донело је сиромаштво и социјалну беду, као и уништење мноштва људских живота. Огромне количине новца стичу се путем разних тржишних манипулација, а финансијски механизми су развили софистициране инструменте за отворене манипулације и преваре, често називане и „дерегулацијом“. Основна тенденција на националном и глобалном нивоу креће се ка централизацији и концентрацији банкарске моћи, што доводи до драматичног пада реалне економије. Можда су то све разлози иза којих се

³ Тодоровић, Ј. (2014). *Међудомаћа политика*, НУБЛ, Бања Лука

крије спори опоравак и стидљиви раст најјачих економија у свету. Могуће је да светски мир отклања потребу високих стопа раста, тако да је смањена могућност да ће економија расти брже. Рат је одувек био, а можда је и још више постао, везан уз економску производњу. Многи научници наглашавају да је индустрија одиграла главну улогу у модерним војним односима – у погледу технолошког напретка, организационих модела итд. Модерно ратовање и модерна индустрија развијали су се руку под руку, а може се и рећи да је модерни рат дијалектички, јер сваки негативан моменат уништења имплицира позитивни моменат изградње друштвеног поретка.⁴

Можда није примерено тражити позитивне ефекте рата, али је примерено користити неспорне чињенице, на пример, из историје САД. Фундаменталне иновације као што су нуклеарна енергија, рачунари и савремене летилице су настајале услед америчких напора да надјача силе Осовине у Другом светском рату и СССР у хладном рату. Због ратних претњи САД су развиле пројекат Менхетн у склопу ког је произведена атомска бомба за шест година уз потрошњу 0,4 БДП. Наравно, и поред оваквих процена, не може се закључити да ратовање само по себи доводи до побољшања економске ситуације, с обзиром да су директне последице рата деструкција и губитак живота.

Полазећи од ширине многобројних постојећих дефиниција рата, може се доћи до закључка да је светски мир недовршено стање рата и да постаје трајни друштвени односи у којима разликовање рата и политике постаје веома замућено, где је рат наставак политике другим средствима, а политика сама постаје све више вођење рата другим средствима. Рат постаје општи оквир свих односа моћи и техника доминације тј. облик владавине која нема за циљ само контролу над становништвом него и продукцију и репродукцију свих аспеката друштвеног живота.

Друштвени конфликти и оружани сукоби су једна од најупечатљивијих карактеристика историје људског рода, а историја човечанства говори да готово и није било периода у којем није било ратова. Иако није познато када је вођен први рат у историји човечанства, претпоставља се да су ратови најстарији облик друштвених сукоба. Могло би се рећи да је ратовима заједничко то да су вођени ради остваривања конкретних интереса, најчешће економских и политичких - освајања територија, стицања радне снаге, борбе за сировине, освајање тржишта итд., односно ратови су вођени на конвенционалан начин. Старомодни рат вођен је против националне државе био је јасно и просторно одређен, а крај таквог рата био је обележен предајом, победом или примирјем сукобљених држава. Симптом промене логике рата изменио се крајем двадесетог и почетком двадесет првог века тако да многобројни ратови који су

⁴ Види: Morley D., Chen, K-H., Stuart Hall, S. (1996). *Critical Dialogues in Cultural Studies* New York: Roudedge

вођени у том времену више не наликују „класичном“ рату и сукобе између земаља, између осталог, што границе рата постају неодређене, како просторно тако и временски. Такви ратови се могу проширити било где и на било које временско раздобље. Код таквог вида ратног стања међународни односи и унутрашња политика постају слични и испреплетени, користе се разни нековенционални и асиметрични начини борбе, јер рат за одржавање друштвеног поретка не мора имати крај, а мора укључивати сталну, непрекидну примену моћи и силе. У таквим условима ратовања непријатељ постаје апстрактан и неограничен, савезништво међу пријатељима постаје експанзивно и потенцијално. Читаво човечанство се може укључити против апстрактног појма и праксе. То је врста ратовања која не мора бити милитаризована, а већ се назива обриси доминантног капитала, који се може назвати когнитивним јер борба за „ум и душу“ сваког појединца постаје кључни фронт у том асиметричном хибридном рату. У идеалном сценарију хибридни рат је могуће добити без иједног испаљеног метка, али да не би било забуне и тај рат је и даље рат.⁵

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ХИБРИДНОГ РАТА

Појмом хибридног рата се последњих десетак година бавио већи број, углавном америчких аутора, Френк Хофман, Маргарет Бонд, Глен Расел, али се до универзално прихваћене дефиниције није дошло.⁶ И поред тога могу се навести неке карактеристике тог рата. Полази се од претпоставке да је „обојена револуција“ један од елемената ширег процеса познатог као хибридно ратовање. У ствари, „обојена револуција“ је финална фаза хибридног рата, фаза у којој дође до промене власти у земљи, која је подвргнута хибридној агресији. Долазак на власт у датој земљи колаборационистичких кругова у суштини представља одрицање од суверенитета и потпуно потчињавање агресору, који је у стању да уз помоћ марионетског режима решава све проблеме у вези са датом државом.

Хибридно је то што се у методама сукоба креативно комбинује више елемената борбе и цела лепеза политичких, друштвених, економских, технолошких као војних елемената. Прецизније речено,

⁵ „Рат без испаљеног метка“ је нешто што је у пракси ретко, ако га и икадвиђамо. Неки стручњаци су покушали измерити идеалан омер асиметричног рата по питању директне борбе и борбе за подршку популације. Према једној процени на „луцњаву“ одлази око 25 одсто, док 75 одсто ангажмана одлази на добијање народа на своју страну, јер коначни циљ није војни пораз друге стране већ унутрашњи политички колапс који би једноставно елиминисао жељу и могућност супротстављене стране да настави.

⁶ Margaret Bond, *Hybrid War: A New Paradigm for Stability Operations in Failing States*, USAWC Strategy Research Project. U.S. Army War College, Carlisle Barracks (PA) (2007). Frank Hoffman, “Hybrid Warfare and Challenges”, *Joint Force Quarterly*, Issue 52, 1st Quarterly 2009, str. 34-48.; Glenn Russell, “Thoughts of Hybrid Conflict”, *Small Wars Journal*, (2009). стр. 1-8. Dostupno na: www.smallwarsjournal.com.

то је геополитика, наука и технологија, спекулације, финансијска тржишта, информациони токови, велики пословни конгломерати, интелигенција, масовне комуникације, социјални медији, интернет, популарна култура, информативне мреже, међународне институције, санкције, аудиторијум, јавно мњење, национализам, цивилизацијска конфронтација, дипломатија, стварање савеза, невладине организације, људска права, углед, капитал, психолошке тактике и друго.

Традиционално међудржавно ратовање, за које се и даље бројне земље света спремају (потребно или непотребно), фокусирано је на структуру, линију заповедништва, борбену снагу, логистику и баш тај приступ чини га тешко адекватним при одговарању на операције ниског интезитета. Насупрот оваквом ратовању хибридни рат се темељи на мобилности и флексибилности, укључује интелигенцију, информацију и нематеријални рад, повећава моћ ширећи милитаризацију до рубова свемира, ширином земаљске површине и у поноре океана.⁷ Обично почиње незапажено, намерним ремећењем равнотеже одређеног оперативног окружења јер, наравно, у свакој земљи постоје незадовољни, огорчени људи спремни за акције против власти. У теорији постоји мишљење да хибридно ратовање укључује читав низ средстава усмерених против непријатељске државе као што су пропаганда, саботажа, уништавање, диверзантске акције, тероризам, герилске акције и устанак. Битно је навести да су сви ови елементи уско међусобно повезани и надопуњују једни друге.

Саботажа и уништавање су активности којима се утиче на погоршање финансијско-материјалног положаја грађана како би се дискредитовала актуелна власт у земљи. Те активности могу бити изведене најпрефињенијим и прикривеним облицима без употребе силе и насиља или одбијања послушности. Саботажу могу спроводити и представници административно-биروقратског апарата на државном или нижим нивоима власти избегавајући провођење и примену мера за побољшање социјално-економске ситуације у земљи. Уништавање се своди на доношење одлука које воде даљем погоршању ситуације у привреди и јавном животу при чему се све то маскира најбољим намерама, које се оправдавају економском теоријом или објективним околностима. Са таквим економским показатељима почиње да се бави пропаганда земље непријатеља у вешто интерпетираним вестима у медијима настојећи да прикажу и докажу грађанима да власт није дорасла својим обавезама и одговорностима, да су им примарни лични интереси које остварују кроз корупцију, да су им грађани само полуга преко којих долазе до власти, а након тога их не интересују нити им поклањају пажњу. Све су то маневри којима се поткопава поверење грађана у власт, а ставови становништва о власти могу бити чврсти и стабилни, али и подложни пукотинама под притиском социјално-економске ситуације.

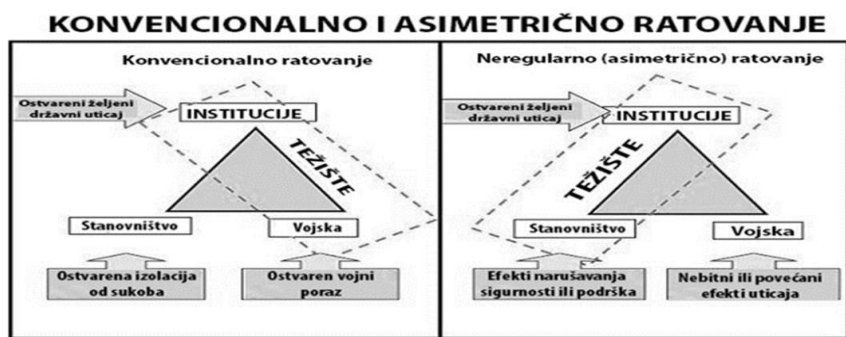
⁷ Хард, М., И Негри, А. (2009). *Мноштво – рат и демократија у доба Империја*, Мултимедија институт, Загреб

Сваки велики негативни догађај у животу земље може дати нови квалитет расположењима становништва и извести их из равнотеже што представља погодан терен за диверзије и терор. Ти елементи хибридног рата уносе додатну панику међу грађанима и изазивају хаос у руковођењу државом што додатно наноси штету власти и још више је дискредитује. Сваки простор може послужити напретку таквог рата, а ти простори могу бити неконвенционални укључујући све од забавне индустрије (идеолошке и политичке поруке путем филма, реклама, музике и сл.) до ширења панике од спољашне до унутрашње претње. То је додатна пузла нове негативне слике која се код становништва формира о власти има све мањи кредибилитет и углед и која почиње да се третира као отуђена од народа која их је оставила на милост и немилост стихији тржишта, терориста и убица. Становништво које се нађе у таквој ситуацији тражи спас у опозиционим снагама и невладиним организацијама као и субјектима који су својевремено били део владајућих структура, а потом због професионалних или личних сукоба, прешли у опозицију, а они најбоље познају режим изнутра и на њих актери из иностранства обраћају посебну пажњу.⁸ Достизањем одређеног критичког броја незадовољног становништва, опозиција тражи оставку или смену власти. Уколико се не одговори на такве захтеве, посеже се за драстичнијим методама, у данашњим условима могу да се третирају као герилска средства, која се изражавају кроз непослушност према актуелној власти, а такве акције могу бити митинзи, протестне шетње, блокаде органа јавне власти, блокаде путева, заузимање државних институција и привредних организација.

Осим тога, кулминација политичке и безбедносне криза може да дође до изражаја током изборног процеса када опозиционе снаге проглашавају бројне нерегуларности и кршења изборних радњи, чиме се скреће пажња дела међународне јавности стварајући амбијент за даље офанзивно политичко деловање. Победа опозиције се углавном проглашавала унапред и пре објављених резултата са бирачких места, при чему се приступа мобилисању народних маса и њиховом извођењу испред централних државних институција, што представља својеврстан вид притиска на политичку власт. Владајуће политичке структуре, обично, саопштавају неопходност другог изборног круга, међутим, опозиција жели победу одмах, што, само по себи, додатно усложњава политичку и безбедоносну ситуацију у земљи. Грађани почињу да предузимају и одређене активности и врше морално-психолошки терор против државних службеника, војних лица, полиције и сл. и постају живи штит против власти да би професионални провокатори иницирали насиље које би требало да однесе што већи број жртава. Сврха овакве манипулације својим становништвом служи да би властиту државу натерали да „сломи протесте“ да би на крају имали „оправдане разлоге“ за промену режима.

⁸ Александр Эрикович Гапич и Димитрий Александрович Лушников (2010). *Технологии цветных революций*, РИОР, Москва

Таквим средствима хибридног ратовања подстиче се већа дезорганизација у земљи, а под удар хаоса долази одређени део елите и тајкуна који почињу да трпе економске губитке и страхују за своју безбедност. Забринута безбедношћу имовине и капитала у тим круговима почиње да сазрева идеји о смени руководства. У таквим условима и тај најбогатији део становништва почиње да се раслојава на два дела, један, који је одраније под утицајем и на време убачених агената. Други, који се циљано преусмерава у редове „пете колоне“, уз помоћ психолошког и економског притиска као и подмићивањем.

Намера хибридног рата је да оствари одређени политички циљ и противника натерати на жељено понашање, што захтева доста вешту употребу различитих моћи утицаја. Сврха је да хаос постане природна перманентна средина у којој се не настоје савладати противуречности, већ да се продубе и да у тој средини, узетој за норму, могу да се постављају локални тактички циљеви и задаци. На дневном нивоу можемо видети како се ова борба одиграва у етру ратних позоришта Украјине и Блиског истока, кроз изјаве и оптужбе појединих дипломата, као и у економској сфери.

ОД РАТА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА ДО ХИБРИДНОГ РАТА

Одговор на питање ко је и зашто извршио кординисани терористички напад у САД 2001. године, у будућности ће дати историчари. У овом тексту нећемо се бавити тим, интересује нас шта су последице тог напада на глобалном плану. Водећи људи САД одмах су прогласили „рат против тероризма“ и саопштили да ће се он морати проширити по читавом свету и протегнути на неодређено раздоље, а могуће је да никад неће доћи до његовог краја. Председник САД добио је овлашћења за предузимање свих нужних мера укључујући и употребу оружаних снага за заштиту од тероризма, како у земљи тако и у иностранству (до тада та овлашћења је имао Конгрес), а то је једноставан одговор, „терором против терора“.⁹ Вал терористичких напада, који су у мају 2003. г. поприлично уздрмали Блиски исток, био је почетак „блискоисточног вулкана“ после ког се нико није

⁹ Baudrillard, J. (2003). *Дух тероризма*, Меандер, Загреб

могао осећати сигурним на том простору, али као што видимо и у Европи. САД су биле (само)позване да се активно укључе у акцију прогањања терориста и њиховог уништења на тим територијама.

Из онога што нам је познато из тих догађања може се извести закључак да су те акције биле само изговор како би се задржао примат у свету и како би се задржала опасно предимензионирана ратна машинерија.¹⁰ То је, заправо, мит о западном рату против тероризма, а у стварности имамо рат тероризмом, јер у реалности западне силе предвођене САД воде рат против независних, стратешких важних земаља широм света. Имали смо бомбардовање Југославије, Ирак, Авганистан, Либију, Египат, Тунис, Сирију, Украјину. Да би постигле постављене циљеве, промене режима у тим земљама, западне силе су, заправо, радиле са терористичким групама и помагале им. Са једне стране, подржавају и наоружавају исламске екстремисте да би преко њих рушили постојеће системе власти и остварили своје циљеве, а са друге стране, активно демонизују те исте екстремисте. Такву стратегију можемо да назовемо научним термином „енантиодромија“, када се у исто време лансирају два активна и интензивна процеса у потпуно супротним правцима. Режији, који су уз подршку САД свргнути, нису за САД представљали велику претњу, они су, мање или више, били склони да сарађују са Вашингтоном. Није било никакве потребе да се они уклањају на тај начин. Нарочито, што су према одређеним параметрима Сирија са Асадом или Либија са Гадафијем на челу ближе САД и Европи у културном, социјалном смислу, него екстремистички салафити (вехабије). САД са својим савезницима, по Хантингтону, су традиционално били мисионарски настројени и уверени да се незападне земље требају покорити западним вредностима демократије и слободног тржишта.¹¹

Док су амерички грађани убеђени да живе у најсигурнијој земљи на свету, били забављани путем масовне културе и медија, дотле су њихове вође, у потрази за што већим профитом, проводили акције најчешће нафтом богатим земљама. Запад оружјем и присилом желе незападним државама показати важност значења темељних људских права. Таквим понашањем, својом неподношљивом доминацијом, САД су „храниле“ насиље којим је остали свет прожет, а тиме и терористичку машту која се крије у сваком човеку.¹²

Намеће ли се закључак да САД немају никакав позитиван циљ и да нису у стању да било шта друго понуде свету, у којем су они и даље центар власти, осим хаоса и грађанских ратова који су циљ за себе? Нажалост, чини нам се да је тако, такав закључак може се

¹⁰ Откад је објављен „рат против терора“ у октобру 2001. г. та делатност је коштала америчке грађане око 6,6 трилиона/6.600 милијарди америчких долара и хиљаде невиних грађана погинулих у рату, а истовремено ти ратови су донели милијарде долара војној елити САД.

¹¹ Хантингтон, С. (1998). *Сукоб цивилизација*, ЦИД, Подгорица

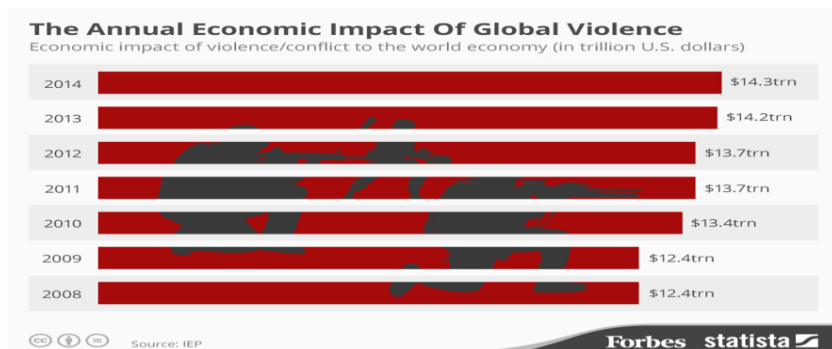
¹² Baudrillard, J. (2003). *Дух тероризма*, Меандер, Загреб

потврдити анализом нове и ажуриране Националне војне стратегије САД за 2015. г. (National Military Strategy). За војно руководство САД она је обликована тако да САД буду спремне за дуготрајни рат јер се сложено и убрзано мења глобална безбедност. Америчке снаге ће се убудуће морати користити у борби против нових претњи, државних и недржавних. У стратегији се препознаје и опасност од хибридног рата који треба предупредити војним снагама за одвраћање, а у случајевима кад оне не могу да реше ситуацију, треба користити снаге брзе реакције. Због тога што хибридни актери, као што је самопроглашена Исламска држава (ИСИС), шире подручје деловања америчких војних снага потребно је да те снаге својим трансрегионалним мрежама утичу на глобалне, интегрисане, заповедне и контролне процесе. Осим тога, у данашњим сложеним условима, које имају јак политички, финансијски и војно одрживи карактер, пред САД стоји задатак изградње снажних савезничких коалиција уз обавезу јачања глобалне мреже савезника и партнера, с тим што се за америчку војску пре-двија улога обуке локалних снага које ће се у каснијем периоду саме борити за „безбедност властите домовине“.

Стратегија не одустаје од универзализма америчке политике па се као задатак сузбијања ревизионистичких држава које крше међународне норме, као и међународне екстремистичке организације које поткопавају транс регионалну безбедност. Са савезницима неопходно је предузимати активности и акције како би се те државе одвратиле, спречиле, а кад је потребно, и поразили потенцијални противници САД интереса. Овакви ставови изазвали су и реакције америчких теоретичара и стручњака који кажу, да се под појмом „ревизионистички режим“, може сматрати било која влада која није амерички савезник и да је практично упаљено зелено светло за покретање агресије против свих несавезника и да је сасвим легално напасти друге народе и рушити легитимне власти у тим државама. За САД је довољно оправдање за рат против тих земаља и то што оне контролишу доста ресурса, имају велике индустријске капацитете, налазе у деловима света који геополитички утичу на САД или, једноставно, што желе задржати властити суверенитет. Уствари, прави разлог сукоба је што те земље угрожавају доминантну улогу САД као једине супер силе. Према овом документу, главни задатак америчких власти је да одржи царство нетакнутим и то оружјем и ратном машинеријом. Таквим опредељењем намеће се даља трка у наоружању. Како то изгледа можемо видети из података индекса глобалног мира (Global Peace Index – GPI) за 2015. г. коју је сакупио Институт за економију и мир где су индиректни трошкови, директно повезани са насиљем, економију коштали 14 трилиона USD, што указује да трошкови наоружања и војна потрошња широм света не подлеже смањењу трошкова.¹³

¹³ Земље широм свиета прошле године, према подацима које је објавио Међународни институт за истраживање мира Стокхолм (SIPRI), земље широм

Годишњи економски трошак насиља на глобалном нивоу

Извор: <http://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2015/10/27/the-annual-economic-cost-of-violence-infographic/>

У америчким круговима¹⁴ тврде да су САД у свету организовале 64 „обојене“ револуције и вршиле преврат, нпр.: „Револуција Ружа“ у Грузији, „Наранџаста револуција“ у Украјини, либанска „Револуција кедра“, „Револуција маслина“ у Палестини, „Револуција тулипана“ у Киргизији, а на списку су и државни удари у Југославији, Кувајту, Либији, Бурми, Тибету, Ирану, Египту, Тунису, Сирији и другим земљама, а сличне револуције биле су предвиђене у Молдавији, Монголији, Узбекистану, Еквадору, Боливији и Белорусији. Суштина вођења ових револуција из сенке је посредовање САД у задржавању превласти у кључним геостратешким регионима. Идеја је контрола која се спроводи преко регионалних лидера који имају исте стратешке циљеве, а да не би дошло до злоупотребе поверења и наклоности САД увек постоје неки елементи који подстичу партнерство, нпр. неке незгодне информације о лидеру које би му нанеле значајну штету кад би се обелоданиле, америчке војне базе у земљи или економски односи које земља не би могла да дозволи себи да их поремети.

света потрошиле су преко 1.7 USD трилиона на њихове војске у 2015. године. Кључне бројке указују на следеће:

- САД је и даље далеко највећи војни потрошач, уз прошлогодишњи утрошен буџет на одбрану и оружане снаге у износу од 711 милиона USD.
- Након САД, слиједећа је Кина, која је према проценама потрошила 143 милиона USD на своје оружане снаге. Кина је повећала своју војну потрошњу за 170 одсто од 2002. године.
- Русија је на наоружање потрошила скори 72 милиона USD, што превазилази Велику Британију више од 62.7 милиона USD, а Француску 62.5 милиона USD. Русија има у плану даљи раст, уз нацрт буџета који показује раст у износу од 53 одсто за издвајање у сврхе наоружања и јачања оружаних снага.
- Индија је од 2002. године повећала издвајања за 66 одсто за наоружања. Поред унутрашњих сукоба и дуготрајног спора с Пакистаном који је од кључне важности, Индија посматра Кину као ривала за представника регионалне силе.

¹⁴ Вејд Медсен, публициста - <http://www.blic.rs/vesti/svet/vejn-medsen-amerika-sirom-sveta-organizovala-64-obojene-revolucije-medu-kojima-je-i-stnnqk7>

По мишљењу Ендија Корипка, геополитичара из Вашингтона који је и члан Стручног савета Института за стратешке студије и предвиђања на Народном универзитету пријатељства Русије у књизи „Хибридни ратови – посредан приступ промени режима. Сирија и Украјина су прве жртве хибридног рата у 21. веку.¹⁵ Сирија је значајна јер је требало да буде крај терминал агасовода између Ирана и Ирака, који би дозволио Ирану приступ европском тржишту и потпуно поништио режим санкција. Конкурентски пројекат је гасовод од Катара преко Саудијске Арабије, Јордана и Сирије до Европске уније, било као течни гас преко Турске. Председник Сирије је одбио предлог Голфског гасовода због оданости Ирану, због чега је насебе навекао жесток хибридни рат. Ако би био завршен, гасовод Иран-Ирак-Сирија био би један од најважнијих светских мултиполарних пројеката, који би изазвао револуцију регионалне геополитике јер би пружио енергетски и инвестициони коридор који повезује Иран са Европском Унијом. То би подразумевало значајну промену равнотеже моћи на Блиском истоку, због чега се противничке земље труде да тај пројекат никад не буде остварен. То је био и један од разлога за стварање ИСИС у будућој транзитној зони, и зато је приоритет био рат у Сирији, а не у Египту. Сиријски народ се оштро одупире хибридном рату у којем се налази већ пет година. Геостратегија није била једини разлог америчке одлучности у задобијању Украјине. У време избијања евромајдана у Кијеву Русија је планирала три међусобно повезана мултиполарна транснационална пројекта – продаја нафте и гаса Европској унији, стварање и јачање Евроазијске уније и Евроазијски копненимост (енергетско, институционално и економско повезивање) – што су САД биле спремне да спрече по сваку цену. Без Украјине као дела ових пројеката, они постају знатно слабији. Украјинска криза омета и руско-европску трговину енергијом и ствара неочекиване компликације на обестране, оставља значајно тржиште и бројну радну снагу изван оквира Царинске уније (Русија, Белорусија, Казахстан), и захтева инфраструктурно преусмеравање искључиво на релативно мању и мање економски важну Белорусију, који тако за Москву овај простор постаје много важнија геополитичка тачка. Као додатна „корист“ од склањања Украјине из руске орбите је подстицање хибридног рата у тој држави.

САД И РУСИЈА У ХИБРИДНОМ РАТУ

Из напред изнетог може се закључити да САД никад нису закопале своје ратне секире према Русији. Распад Варшавског пакта и Источног блока и демонтажање СССР у петнаест различитих република нису били довољне за америчке прохтеве. По њима и новоформирана Руска федерација морала је да буде „доведена у ред“ хибридним ратом. Његов садржај је мешавина геополитичких интереса и подстицања кризних жаришта на границама према Русији у

¹⁵ Korybko, A. (2015). *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Peoples Friendship University of Russia, Moscow

Украјини на начин да нема директног сукобљавања две стране већ облика претњи и спонзорисања конфликта. Хибридни рат има и елементе доминације над енергетским ресурсима, али и утицају у геополитичким областима, пре свега, у Европи. На западном рубу Европе САД воде двоструку политику како би ојачале НАТО, а ослабиле Европску унију, користећи вештачку флоскулу о „руској претњи“ како би договорили трговински споразум о сарадњи САД и ЕУ - Транспацифичко партнерство - ТТП. То је трговинска алијанса која ће након укључивања Европске Уније постати највећа трговачка унија са данас неограниченим финансијским капиталом. Њујоршка, Лондонска и Токијска берза радиће у интересу овог економског савеза.¹⁶ Вештачи креирана избегличка криза је погодна за вршење притиска на чланице Европске уније у повећању војног буџета. Да не би више набрајали шта се све предузима, закључак до ког се може доћи је да се ради о окружењу Русије, Кине и Ирана три најотпорније и најтвдоглавије велике силе које се противе светском поретку САД. Хибридни ратови се користе како би се асиметричним средствима лакше дошло до „срца“ Евроазије, било једним оштрим покушајем или ланцем дестабилизација „Евроазијског Балкана“, како га је назвао Бжежински, чиме би се дошло до краја геополитичке дестинације.

САД против Русије воде и економски рат настојећи да зауставе развој руске економије. Уведене економске санкције Русији од стране САД, Европске уније и држава које их подржавају 2014. године, а званично продужених 2015. г., не представљају ништа друго већ део хибридног рата и представљају моћно политичко оружје па се не сме одустати од њиховог кориштења јер успоравају економски раст. Нису само цене енергената биле фактор борбе већ и финансијска тржишта и национална валута. Вештачки пад цена нафте на светском тржишту додатно је добио на значају нападом на руску валуту. То једноставно није резултат самосталног понашања тржишта или политике Русије, већ америчких циљева и политике која свесно циља Русију са циљем да је дестабилизује. То, у крајњем, САД и не прикривају што се може видети из изјава помоћника америчког државног секретара Викторије Нуланд и помоћника министра Финансија Данијела Глејзера изнесених у Комитету за спољне послове америчког Представничког дома половином 2014. г. кад су рекли да је крајњи циљ америчких економских санкција против Русије да учине руски народ толико јадним и

¹⁶ Овај међународни споразум има 29 поглавља, од којих је Викиликс објавио четири до којих је успео да дође. Реч је о споразуму који ће одредити 40 одсто глобалне економије. „То је највећи икада трговински споразум о коме се преговара. Углавном није реч о трговини. Само пет од 29 поглавља су о традиционалној трговини. Остала су о регулисању интернета, о томе да ће Интернет провајдери морати да сакупљају информације и да их предају компанијама под одређеним условима. Реч је о томе како да се регулише рад, који закони о раду могу да се примењују, о регулисању здравственог система, приватизацији болница. Сваки аспект економије је обухваћен, чак и банкарске услуге. Нова ултрамодерна неолиберална структура у форми споразума биће уведена у законе САД и земаља које о њему преговарају.”

очајним да он на крају евентуално захтева да се Русија преда САД и да спроведе „политичку промену“, која може на различите начине да се тумаче, али највероватније се мисли на смену режима у Русији и на подстицање унутрашњих подела.

Трн у оку САД односи се и на убрзани развој економских потенцијала, међусобну сарадњу и много чвршће економске савезништво Бразила, Русије, Индије, Кине и Јужне Африке (БРИКС). Очекује се да ће четири наредне деценије државама БРИКС донети статус најважнијих светских економија, профилишућу Кину и Индију као доминантне глобалне произвођаче роба и услуга, а Бразил и Русију као најважније добављаче сировина. Према проценама БРИКС земље ће 2050. г. бити снажне и стабилне економије које ће заједно имати већи БДП него G6 – САД, Јапан, Британија, Немачка, Француска и Италија.¹⁷ Поред тога, ту су још размена и трговина у националним валутама, чиме се заобилази амерички долар, стварање БРИКС развојне банке, проглашени курс кретања ка евроазијској интеграцији, симболички оличеној у кинеском Новом путу свиле, односно Један појас-један пут (OBOR) како је пројекат званично назван и руској Евроазијској економској унији (ЕЕУ).¹⁸ Због тога је и БРИКС постао значајна мета хибридног рата, па је морала да буде развијена посебна стратегија хибридног рата за сваког актера. Превасходни удар је стављен на Русију, а за друге, по њима слабије чланице, биће разрађене нешто суптилније стратегије, а тренутно хибридне акције спроведе се на политичкој и економској дестабилизацији Бразила.

Очигледно је да су руски бизнис и трговинске везе преусмерене на Кину и Источну Азију, а најзначајнији је потписани кинеско-руски мега уговор о гасу. Дугорочна стратегија Русије о сарадњи са Кином пружила јој је висок степен економске и стратешке сигурности. САД то не одговара, па настоје да манипулацијама на тржиштима енергетика и пада цена доведу до слабљена и нарушавања руско-кинеских односа. Валутни рат против руске рубље може, такође, да буде усмерен у том правцу. Наде САД усмерене су на евентуалну похлепу и кратковидост Кине и жеље да се из пада цена на енергетским тржиштима и девалвације руске валуте извуче корист и оствари предност над Русијом. У оквиру хибридног надметања САД настоје да прекину ово стратешко партнерство између Русије и Кине.

¹⁷ *Лексикон економске дипломатије и међународног пословања* (2013). Институт за економску дипломатију, Београд

¹⁸ Концепт балканског Пута свиле прави се већ годинама и своју генезу дугује политици „један појас – један пут“ (Нови пут свиле), који за циљ има изградњу и повезивање глобалних инфраструктура. Овај подухват би решио два проблема: омогућавање кинеских инвестиција као и синхронизовано помагање оним геостратешким целинама у региону које желе да се ослободе и достигну мултиполарност. Пут свиле је регионална манифестација тог идеала и предмет ширег ангажовања Кине са земљама централне и источне Европе. Балкански пут свиле је последња нада Европе да уклони тоталну америчку контролу, због чега је одгеополитичког значаја да Кина и Русија то заврше.

Медијско-пропагандни рат против Русије попримио је другачије облике у односу на оне који су кориштени пре и за време Хладног рата. Никад се раније није дешавало да се пропагандно лично нападају председници државе, било у ком облику да је она била. Током овог мандата Владимир Путин, председник Руске федерације, једна од главних мета напада и оптужен је за убиство и корупцију без икаквих објективних доказа. Прво је Велика Британија претпоставила, да би наручилац Литвињенковог¹⁹ убиства могао бити Путин, а онда је америчко Министарство финансија објавило да је председник Русије „корумпиран”. Последњи напади извршени су почетком априла 2016. године у афери „Панамски папири“, а представници Викиликса сматрају да САД стоје иза тога. Шта више, тврде да су САД директно финансирале објављивање докумената из адвокатске компаније „Мосак Фонсека” о улози светских лидера у незаконитим офшор фирмама. Такође, Викиликс²⁰ је објавио да је организатор скандала Центар за истраживање корупције и организованог криминала (ОЦЦРП) у сарадњи са Америчком агенцијом за међународни развој (УСАИД) и Соросевим фондом, а да су мета Русија и бивше земље Совјетског Савеза. Сада видимо како изгледа припремна фаза за нову рунду „промене режима” уз помоћ навода о корупцији, усмерену ка бившем бразилском председнику Луису Игнасију Лули да Силви и руском председнику Владимиру Путину. Нови анти-путиновски наводи, изнети у британском „Гардијану” и другим медијима, посебно су интересантни јер иако наводе да је умешан у офшор пословање, у „Панамским папирима” нигде није поменуто његово име. Дневни лист Политика, из Србије, крајем фебруара 2016. г. писала је о ОЦЦРП-у подсећајући да је ова организација 2014. г. награду за најкорумпиранију особу света доделила Владимиру Путину уз образложење да је он у својој земљи институционализовао криминал, од Русије направио машину за прање новца, криминализовао Крим и источни део Украјине, а да суза њега лични интереси и интереси његове земље једно те исто. И ово указује да је овај хибридни сукоб много опаснији од хладног рата, а не треба заборавити ни претње САД и Велике Британије о будућој подели Русије на европски, азијски и сибирски део.

Све су ово разлози да САД и НАТО оптужују Русију за увођење хибридног рата, посебно у Украјини и на Криму, и због тога је политички и војни врх САД одлучио да је Русија непријатељска и ревизионистичка држава која је претња САД. То је потврђено и у

¹⁹ А. Литвињенко је бивши агент совјетске обавештајне службе (КГБ) који је у Лондону преминуо 2006. г. од тровања радиоактивним полонијем.

²⁰ Интернет страница коју је 2006. г. основао Џулијан Асанж, из Аустралије, са групом истомисленика које је контактирао посредством Интернета. Сакупља и објављује осетљива документа и податке које државе или концерни сматрају тајним. Сам назив „Викиликс” је спој два појма: „Википедија”, најчитаније енциклопедију на Интернету, и „ликс” (leaks), енглеска реч за „цурење информација”, односно одавање строго чуваних тајних.

Националној војној стратегији САД за 2015. г., где се констатује да је претња међудржавног рата „ниска али у порасту“ и да долази од стране Русије, Кине, Северне Кореје, Ирана и тероризма. Почетком априла 2016. године Ештон Картер, министар одбране САД, подноси извештај Министарства одбране о стању оружаних снага САД за 2017. фискалну годину, констатовао је да су Русија, Кина, Северна Кореја, Иран и тероризам стратешки изазови за ову државу. Интересантно је да се Русија стално налази на првом месту претњи за САД, док тероризам и поред његове ескалације заузима последње место. Такав редослед је нелогичан јер армија САД у Сирији, Ираку, Авганистану и у Африци води активна дејства против тероризма, а у 2016. године Министарство правде САД за злочине повезане са тероризмом оптужило је око шездесет људи, што је више од било које претходне године од терористичких напада на САД. Такође, на врху америчког списка претњи налазе се две чланице Савета безбедности УН, Русија и Кина, иако САД управо са тим земљама мора да сарађује у борби против глобалних претњи, што директно даје одређену слику безбедности у светским оквирима.

Матрица и одговарајуће методе обојених револуција постали су предмет помног изучавања од стране руских научника и стратешких аналитичара и због тога што је уочено да се слични процеси припремају и спроводе и у земљама Заједнице независних држава, укључујући и саму Русију. Константин Косачов, високи функционер Руске федерације, је 2006. године признао да су ове револуције, између осталог, плод стратешке грешке Русије која се, по његовим речима, ограничила искључиво на рад са политичким и економским елитама ових земаља вршећи на њих притисак да делују у складу са интересима и жељама Кремља, док је у потпуности занемарила рад са широким слојевима становништва, бирачима који су остали ван њеног утицаја. Дакле, најкасније 2004. године, након украјинске наранцасте револуције, администрација у Москви је схватила значај меке моћи и стратешки почела да ради на њеној изградњи и промоцији у околним земљама и у свету.²¹

Предузимају се и конкретне акције за борбу против хибридног рата у самој Русији па је 2014. г. формиран Национални центар за управљање одбраном. То је, у квалитативном смислу, нови инструмент за мониторинг, свестрану анализу и оперативно деловање у евентуалној опасности по националну безбедност. Почетком априла 2016. године Владимир Путин је најавио реорганизацију унутрашњег безбедоносног апарата Русије и стварање Националне гарде, нове моћне силе од 430.000 људи за борбу против тероризма, организованог криминала и за одржавање друштвеног поретка. Формирање овакве нове силе може бити повезана са руском војном доктрином из 2014. године, која је препознала низ нових претњи за националну

²¹ Бурковић, М. (2008). *Русија и откривање меке моћи*, Национални интерес, Институт за политичке студије, број 1-3, Београд

безбедност, повезаних са унутрашњим и спољашњим факторима који имају за циљ дестабилизацију земље. Може се рећи да је то војска за хибридни рат. Такође, због неодређености и противуречности на међународној сцени, шеф руске дипломатије Сергеј Лавров, је најавио израду нове доктрине спољне политике. У основи те концепције је прелазак на полицентричну архитектуру међународних односа.

Актуелност теме нарочито је порасла због приближавања избора за Државну думу, који треба да се одрже на јесен 2016. године. Није случајно председник В. Путин, говорећи на колегијуму Федералне службе безбедности (ФСБ) у фебруара 2016. г., приметио „да се за ове изборе припремају и наши непријатељи „иза брда“. У том смислу, он је позвао органе безбедности „да спрече било какве спољне покушаје мешања у изборни процес и у наш унутрашњи политички живот“.

Шаховска табла, фигуре и потези хибридног рата су на столу, на резултат ћемо морати сачекати, краћи или дужи, временски период.

ЗАКЉУЧАК

Друштвени конфликти и оружани сукоби су једна од најупечатљивијих карактеристика историје људског рода, а историја човечанства говори да готово и није било периода у којем није било ратова. За мир се може рећи да је недовршено стање рата, а рат постаје трајни друштвени однос у коме разликовање рата и политике постаје веома замућено, где је рат наставак политике другим средствима, а политика сама постаје све више вођење рата другим средствима. Рат постаје општи оквир свих односа моћи и техника доминације тј. облик владавине која нема за циљ само контролу над становништвом него и продукцију и репродукцију свих аспеката друштвеног живота. Код таквог вида ратног стања међународни односи и унутрашња политика постају слични и испреплетени користе се разни нековенционални и асиметрични начини борбе, јер рат за одржавање друштвеног поретка не мора имати крај, а мора укључивати сталну, непрекидну примену моћи и силе. У таквим условима ратовања непријатељ постаје апстрактан и неограничен, савезништво међу пријатељима експанзивно и потенцијално. Читаво човечанство се може укључити против апстрактног појма и праксе.

„Обојена револуција“ је један од елемената ширег процеса познатог као хибридно ратовање. У ствари, обојена револуција је финална фаза хибридног рата, фаза у којој дође до промене власти у земљи, која је подвргнута хибридној агресији. Хибридно је то што се у методама сукоба креативно комбинује више елемената борбе и цела лепеза политичких, друштвених, економских, технолошких као војних елемената. Хибридни рат се темељи на мобилности и флексибилности, укључује интелигенцију, информацију и нематеријални рад, повећава моћ ширећи милитаризацију до рубова свемира, диљем земаљске површине и у поноре океана. Намера хибридног рата је остварити одређени политички циљ и противника натерати на жељено понашање, што захтева вешту употребу различитих моћи утицаја.

Од кординисаног терористичког напада на САД 2001. год. водећи политички и војни људи САД одмах су прогласили „рат против тероризма“ и саопштили да ће се он морати проширити по читавом свету и протегнути на неодређено раздоље, а могуће је да никад неће доћи до његовог краја. Вал терористичких напада, који су у мају 2003. г. поприлично уздрмали Блиски исток, био је почетак „блискоисточног вулкана“ после ког се нико није могао осећати сигурним на том простору, али као што видимо и у Европи. САД су биле (само)позване да се активно укључе у акцију прогањања терориста и њиховог уништења на тим територијама. То је заправо мит о западном рату против тероризма, а у стварности имамо рат тероризмом, јер у реалности западне силе предвођене САД воде рат против независних, стратешких важних земаља широм света. За САД је довољно оправдање за рат против тих земаља и то што оне контролишу доста ресурса, имају велике индустријске капацитете, налазе у деловима света који геополитички утичу на САД или једноставно што желе задржати властити суверенитет. Уствари, прави разлог сукоба је што те земље угрожавају доминантну улогу САД као супер силе.

Из активности и акција које су предузимале и проводиле може се рећи да САД никад нису закопале своје ратне секире према Русији. Распад Варшавског пакта и Источног блока и демотирање СССР у петнаест различитих република нису били довољне за америчке прохтеве. По њима и новоформирана Руска федерација морала је да буде „доведена у ред“ хибридном ратом. Уствари ради се о окружењу Русије и Кине најотпорнијих и најтвдоглавијих великих сила које се противе новом или најновијем светском поретку САД. У оквиру хибридног надметања САД настоје да прекину стратешко партнерство између Русије и Кине и економски и политички их ослабе, а онда поробе па и демотирају.

Предузимају се и конкретне акције за борбу против хибридног рата у самој Русији, а да ли ће оне дати и одговарајуће резултате пред нама је да видимо.

GLOBAL TRENDS AND HYBRID WAR

Professor Luka Todorović PhD; professor Milovan Milutinović PhD

Abstract: Demolition of socialism and the Soviet Union raised in front of many analysts the question of what form will obtain what is called world order, or a condition that arises from the interaction between the domination of power, on the one hand and on the other hand, all those to use the same power and authority. The United States operated this issue because they see themselves on the pedestal, and all others are taken as their servants and they must bow down and do what they imagine, and it is all sustained by its military forces.

Until the 2001 terrorist attacks, The US had used coercion in a limited form and in a certain area. After that the war against terrorism has been declared. Until the 2001 terrorist attacks, the The US has used coercion in a limited form and in a certain area. After that has been declared a war against terrorism, in all regions of the world, against all state and indefinitely. There was the war declared against terror, terrorism and The

US innovated the strategy and tactics of warfare that involved all available resources in all areas of politics, economics and technology. In fact, combining a new process technology with the tactics of irregular warfare, and went into rebellion and the evolution of color revolutions, believing that the recalcitrant countries should be introduced democratic values that the United States considered best for the people of these countries. We witnessed a well-known character of military blackmail, secret interventions, supply weapons and defensive means, diplomatic hypocrisy, manipulation of mass media and the explicit spreading misinformation. At work is a hybrid war, which seeks to conquer the whole world, including countries such as Russia and China. Whether and how these countries recognize the intention of the United States and whether it is adequately prepared to respond, we will see in the near or distant future., in all regions of the world, against all state.

Keywords: *hybrid war, colored revolution, world order, terrorism*

ЛИТЕРАТУРА

1. Arquilla J., Ronfeldt D. (2001). *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*, RAND, Santa Monica, California
2. Baudrillard, J. (2003). Дух тероризма, Меандер, Загреб
3. Flitner, M. (1998). „*Biodiversity: Of Local Commons and Global Commodities*”, у Michael Goldman, ur., *Privatizing Nature: Political Struggles for the Global Commons* (London: Pluto)
4. Gardner, H. (2009). „*Dar and the media paradox*“, *Cyber Conflict and Global Politics*, Routledge, Abingdon
5. Korybko, A. (2015). *Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*, Peoples Friendship University of Russia, Moscow
6. Morley D., Chen, K-H., Stuart Hall, S. (1996). *Critical Dialogues in Cultural Studies* New York: Roudedge
7. Александр Эрикович Гапич и Димитрий Александрович Лушников (2010). *Технологии цветных революций*, РИОР, Москва
8. Ђурковић, М. (2008). *Русија и откривање меке моћи*, Национални интерес, Институт за политичке студије, број 1-3, Београд
9. *Лексикон економске дипломатије и међународног пословања* (2013). Институт за економску дипломатију, Београд
10. Микић, С. (2006). *О рату*, Прометеј, Нови Сад
11. Милутиновић, М. (2010). *Рат је почео ријечима – Босна и Херцеговина деведесетих*, НУБЛ Бања Лука
12. Петровић, Д. (2008). *Геополитика постсовјетског простора*, Прометеј, Нови Сад
13. Тодоровић, Л. (2014). *Међудомаћа политика*, НУБЛ, Бања Лука
14. Хантингтон, С. (1998). *Сукоб цивилизација*, ЦИД, Подгорица
15. Хард, М., И Негри, А. (2009). *Мноштво – рат и демократија у доба Империја*, Мултимедија институт, Загреб
16. Чомски, Н. (2008). *Контрола медија*, Рубикон, Нови Сад